

ВИКОРИСТАННЯ КІЛ ЕЙЛЕРА У ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

Перекладознавство належить до філологічних наук, які традиційно використовують тексти частіше, ніж числа і формули. Навіть назва *філологія* походить від грецького *логос* – слово. Результати перекладознавчих досліджень часто представляють для обговорення та апробації у вигляді тексту, де функцію ілюстративного матеріалу також виконують текстові фрагменти, взяті з досліджуваних текстів, які увійшли до матеріалу дослідження. Різні способи візуалізації представлення результатів перекладознавчого дослідження розширюють його цільову аудиторію, а відтак їх вивчення та впровадження не втрачає своєї актуальності.

Питання візуалізації зараз є відкритими у багатьох сферах науки, техніки та інших сфер суспільного життя. Психологи, маркетологи та інші фахівці пов'язують це з так званим "поколінням Z", найстарші представники якого почали активно входити на ринок праці. Зокрема Б. Талґен зазначає, що вони часто демонструють принципово новий тип мислення, серед проявів якого можна назвати здатність до одночасного осмислення різних точок зору та комплексний спосіб вироблення власної, не притаманний жодному з попередніх поколінь [7, 7].

Метою нашої розвідки є розгляд кіл Ейлера, як типу діаграми, і показ можливих способів їх використання у перекладознавчих дослідженнях. Матеріалом Дослідження стали українські художні прозові тексти межі XIX-XX століть та їх сучасні переклади, виконані канадійською перекладачкою українського походження Ромою Франко.

Так, кола Ейлера отримали свою назву від прізвища вченого XVIII ст. Леонарда Ейлера (Leonard Euler), завдяки якому вони набули популярності та широкого вжитку в деяких галузях науки, хоча він не був першим, хто їх використовував [6, 1]. За П. Роджерсом, цим терміном позначається сукупність замкнених геометричних фігур, які візуально відображають ряд логічних зв'язків [6, 1]. Кола Ейлера бувають різних типів та форм – тобто незважаючи на назву, з точки зору геометрії кола Ейлера можуть являти собою прямокутники, трикутники, еліпси тощо.

Ряд науковців-філологів вдаються до використання кіл Ейлера у своїх дослідженнях. Так, у монографії Т. Андрієнко є подібні схеми для ілюстрування когнітивних основ перекладацьких стратегій одомашнення і очуження [1, 57-58], Ю. Привалова за допомогою подібної діаграми показує схему взаємодії культур [4, 106], у статті Т. Фесенко є схема, за допомогою якої проілюстрований зв'язок трансляційного коду з рівнями свідомості [5, 148], М. Зарицький поміщає у свій посібник схему структури еквівалентної та безеквівалентної лексики контактованих мов [2, 35] і т.д. Також зрозуміло за допомогою кіл Ейлера у праці Я. Рецкера подається зв'язок між формально-логічними категоріями та лексичними трансформаціями при перекладі [3, 57].

Як показав наш власний досвід, одним з типових способів використання кіл Ейлера може бути візуалізація теоретичної основи деяких перекладознавчих питань. Так, при розгляді питання, пов'язаного з вивченням творчого характеру перекладацького процесу, кола Ейлера є зручним знаряддям. Наприклад, при ілюстрації явища належності тексту перекладу до національної літератури-реципієнта можна показати дві національні літератури у вигляді двох кіл, що не мають спільних областей і розташовані на горизонтальній осі відносно одне одного. Всередині кожного з цих кіл ближче до області, що лежить між ними, розташовується по одному маленькому колу, що позначають, відповідно, текст оригіналу та його переклад. Видовжене по горизонталі коло охоплює обидва тексти і позначає їх зміст у широкому розумінні – лексичний запас, стиль, прагматичний потенціал тощо.

При дослідженні перекладу в межах провідної у наш час парадигми необхідно не залишати поза увагою міжкультурні контакти, що мають місце. У нашому випадку йдеться про контакти між українською та англійськими культурами – перш за все англо-канадською. Для з'ясування особливостей останньої можна використати діаграму з трьох окремих кіл, вписаних у велике коло, що означає канадську культуру. Менші кола можна означити,

відповідно, як англо-канадська культура, франко-канадська культура і культура носіїв мов корінного населення Канади.

Широкі можливості мають кола Ейлера при вивченні лексико-семантичного аспекту перекладу. Наприклад, розглянуті нами художні твори містять певну частину діалектизмів. Для візуалізації явища взагалі і конкретних прикладів за основу береться діаграма з трьох кіл, кожне з яких знаходиться всередині іншого. У цьому випадку зовнішнє коло означає лексичний склад мови в цілому, середнє – окремого діалекту, внутрішнє – діалектизм. При розгляді конкретних прикладів внутрішнє коло означатиме конкретний діалектизм. У контексті вивчення перекладу з'являється четверте коло, яке позначає відповідник діалектизму в тексті перекладу. Це коло за розміром має відповідати діалектизмові, але місце його розташування залежатиме від способу перекладу в кожному окремому аналізованому випадку.

Іншим прикладом з дослідження лексико-семантичного аспекту перекладу може бути вивчення особливостей відтворення інтергloseм при перекладі. Так, для показу сутності явища інтергloseми можна використати діаграму з двох однакових кіл з невеликою спільною областю, позначивши одне з них, як основну мову твору, а інше - як мову інтергloseми. Тоді спільна область двох кіл і позначатиме інтергloseму - певну кількість одиниць, що належать до іншої мови, але перебувають у тісній взаємодії з одиницями основної мови твору.

Таким чином, кола Ейлера можуть використовуватися для вивчення різних теоретичних питань та абстрактних понять перекладознавства, дають можливість розширити цільову аудиторію і можуть бути інструментом популяризації цієї галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко Т.П. Стратегії очуження й одомашнення в перекладі художнього дискурсу з англійської мови на українську : монографія / Т.П. Андрієнко ; Київ. міжнар. ун-т. – К. : КиМУ, 2011. – 265 с.
2. Зарицький М. Переклад: створення та редагування: Посібник. – К.: Парламентське видавництво, 2004. – 120 с.
3. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвист.теории перевода / Я.И. Рецкер. – М.: «Международ.отношения», 1974. – 216 с.
4. Современная лингвистика и межкультурная коммуникация. В 2 книгах. К 2. : монография / под общ.ред.С.В. Куприенко ; Sworld. – Одесса: Куприенко С.В., 2012. – 119 с.
5. Фесенко Т. Перевод: на гранях культуры и когниции / Т. Фесенко // Міжкультурна комунікація. Теорія і практика перекладу. – К.: Видавничий Дім Дм. Бураго, 2003. – С. 147-155.
6. Rodgers P. A Survey of Euler Diagrams [Електронний ресурс] / P. Rodgers // Journal of Visual Languages and Computing. – 2014. – Vol. 25 (3). – P. 134-155. – Режим доступу: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.412.3059&rep=rep1&type=pdf>
7. Tulgan B. Meet Generation Z: The second generation within the giant "Millennial" cohort [Електронний ресурс] / B. Tulgan ; RainmakerThinking, Inc. – 2013. – 13 р. – Режим доступу: <http://rainmakerthinking.com/assets/uploads/2013/10/Gen-Z-Whitepaper.pdf>